

Anna Siciak, *Jeleń Paweł (1813–1888)* [w:] Tekstowa karta-
teka osobowa przemyslan, pod red. Anny Siciak, na stronie
Przemyskiej Biblioteki, Publicznej;
zob. także Anna Siciak, *Jeleń Paweł (1813–1888)* [w:]
Słownik biograficzny twórców oświaty i kultury XIX i XX
wieku Polski południowo-wschodniej, pod red. Andrzeja
Meissnera, Kazimierza Szmyda, Rzeszów 2011 s. 170-171

JELEŃ Paweł (1813–1888), księgarz, wydawca, wła-
ściciel księgarni w Przemyślu.

Ur. 14 lutego 1813 r. w Cisownicy na Śląsku Cie-
szyńskim jako syn Jana włościanina i Zuzanny z d.
Kowal. Początkowe nauki odebrał w swojej rodzinnej
wsi. W latach 1824–1829 uczył się w ewangelickim
gimnazjum w Cieszynie. W latach 1829–1832 termi-
nował w księgarni Milikowskiego we Lwowie. W 1833
r. został przeniesiony do księgarni w Przemyślu. Ze
względu na brak zezwolenia władz galicyjskich na
dalszą działalność, księgarnia została zamknięta w
1838 r., natomiast Paweł Jeleń podjął pracę w księ-
garni i drukarni Teofila Glücksberga w Wilnie i pra-
cował tam w okresie od stycznia 1839 r. do września
t.r. W 1840 r. został uwięziony w Wilnie za przestęp-
stwa polityczne. Uwolniony po dziewięciu miesiącach
wrócił do Lwowa. Tam w latach 1841–1843 pracował
w księgarni Milikowskiego, następnie (1843–1846) w
jego filii w Stanisławowie. Od września 1846 r. pro-
wadził własną firmę w Przemyślu, którą założył dla
niego brat Jan Jeleń, początkowo działająca jako fir-
ma „Jan Jeleń”. Od 1849 r. księgarnię firmowali obaj
jako właściciele księgarni pn. „Bracia Jeleniowie”. Od
tego samego roku przy księgarni istniała także wypo-
życzalnia książek.

Nakładem Paweł Jeleń księgarni wydał ponad 30
cennych publikacji. Jedną z pierwszych była *Oda do*

młodości Adama Mickiewicza (1848); następnie wyszły także katalogi księgarni i wypożyczalni książek, ponadto *Kuchnia polska* (1871, 1878, 1883), książeczka dla dzieci pt. *Dzieje Polski, wierszem dla dzieci* (1867), rozprawa *Wratysław II czeski królem polskim* (1876) oraz *Obrazki z najdawniejszych dziejów Przemysła* (1880) Anatola Lewickiego, a także *Monografia miasta Przemysła* (1883) Leopolda Hausera. Na uwagę zasługują również wydawnictwa ukraińskojęzyczne, m.in. ks. Antoniego Dobrzańskiego (Dobriańskiego) *Обясненє служби Божої* (Objaśnienie Służby Bożej, 1880), oraz tegoż *Науки церковнии на некотори неділі...* (Nauki kościelne na niektóre niedziele, 1887). Wydał ponadto zbiór pieśni (bez autora), pt.: *Піснеслав ілі новое собрание пісней церковних праздничних...* (Śpiewnik czyli nowy zbiór pieśni cerkiewnych odświętnych, 1870).

Aktywnie uczestniczył w życiu zawodowym i społecznym. Był członkiem Zarządu Związku Księgarzy Austriackich Oddziału dla Galicji we Lwowie. Pamiętając o rodzinnych stronach wysyłał duże ilości książek dla bibliotek szkolnych na Śląsku Cieszyńskim. Miarą uzyskanego szacunku było pełnienie funkcji prezbitera wśród społeczności ewangelicko-augsburskiej. Był doradcą dla wyznania ewangelickiego w Radzie Szkolnej Okręgowej; wielokrotnie obieranym członkiem rady miasta, asesorem ze stanu kupieckiego przy c.k. sądzie obwodowym, asesorem Urzędu Miejskiego, cenzorem Kasy Oszczędności.

Był żonaty z Marią Teresą Maresch. Miał synów Jana (ur. ok. 1848 r.) oraz Gustawa (1849–1899), któremu przekazał prowadzenie księgarni.

Zmarł 8 czerwca 1888 r. i został pochowany w Przemyślu na cmentarzu głównym przy ul. J. Słowackiego.

Bibliografia: AP w Przemyślu, Archiwum zamku leskiego, sygn. 382; tamże, Główna Szkoła Obwodowa w Przemyślu, sygn. 53, k. 53; AP Kraków, ul. Sienna 17, Parafie ewangelickie. Zb. szczątków zespołów parafii w Jarosławiu, sygn. PEJar 1, k. 967; CDIAU, Namiestnictwo galicyjskie (f. 146), op. 80, spr. 19, s. 127; Rzymskokatolicka Parafia św. Michała Archaniola w Goleszowie, Księga urodzeń z 1813 r., s. 70; Administracja Cmentarzy w Przemyślu, Księgi pochówków, 1890 r., poz. 156; WiMBP w Rzeszowie, Buchdruckereijournal Buchdruckerei J. A. Pelar, sygn. Rk 47, k. 13; *Szematyzm Królestwa Galicyi i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim*, Lwów 1874, s. 83; tamże 1880, s. 60; tamże 1883, s. 62; *Zamknięcie rachunku kasy oszczędności w Przemyślu z dn. 31-go grudnia 1876*, [Przemyśl 1876], s. [19]; *Zamknięcie rachunku Kasy Oszczędności w Przemyślu dnia 31-go Grudnia 1881 roku*, Przemyśl 1882, s. 12; „Gazeta Przemyska” 1888, nr 24, s. 3; „Gazeta Lwowska” 1888, nr 132, s. 4; „Kurier Lwowski” 1888, nr 160, s. 4; „Przemyślanin” 1878–1881; „San” 1879, nr 43, s. 2; tamże, 1882, nr 18.

Pieczałkowski F., *Jeleń Paweł*, [w:] *PSB*, t. 11, s. 138-139; *Репертуар української книги 1798–1916. Матеріали до бібліографії*, t. 1-8: 1798–1913, Львів 1995–2004; Siciak A., *Druki przemyskie 1754–1939*, Przemyśl 2002; Stąsiec J., *Rozwój wypożyczalni dochodowych w Galicji* [w:] *Z dziejów udostępniania książki w Polsce w okresie zaborów. Studia i materiały*, pod red. K. Maleczyńskiej, Wrocław 1985, s. 213-214; Wantuła J., *Książki i ludzie. Szkice o wydawnictwach i piśmiennictwie na Śląsku Cieszyńskim*, Kraków 1956, s. 114-115; Waszut T., *Jan i Paweł Jeleniowie – zasłużeni księgarze z Cisownicy*, *Kalendarz Goleszowski 2009*, Goleszów 2009, s. 128-130.